

MÓDOS GAZDÁK

A városiasan öltözött, vastagkeretű szemüveget viselő nyurga férfinak már kiszáradt a szája a hóna alatt szorongatott újságok dicséretében. De nem tágított, nem engedett, újra meg újra kezdte:

– Tessék föllapozni bármelyik oldalt! Minden cikkben a kisemberek védelmét olvashatják. Ne féljen tőle, bátyámuram, vegye nyugodtan a kezébe, nem harap, és nem karmol; legalábbis a szegény embert, a kisemmizettet nem bántja, sőt simogatja, védelmezi! Fogja hát!

A bátyámuramnak titulált széles vállú, borostás állú gazda viszont olyan mozdulatot tett, mintha a szavakra még jobban gyökeret vert volna benne a tartózkodás. Jobb kezét visszahúzta, és a hóna alá rejtette.

Beszélt ő már a pappal. Azazhogy a pap szaladta végig a bennfentes embereit, és óva intette őket ettől a libegő nadrágú várositól meg az általa kínált újságoktól.

Pop Moise ökle is működésbe lépett a háttérben. Egyre erősebben bökölte az ügynökkel vitatkozó Keserű Andrást. Az meg úgy tett, mintha nem venné észre. Fújta a magáét:

– Nincsen pénz, uram. Mit akar?

Moise odahajolt a Keserű András füléhez:

– Pszt. A jegyző úr...

Keserű megrántotta a vállát, s kissé hátralökte. Neki ugyan ne sugdosson a fülébe Pop, s ne öklözze a lapockája alatt! Tudja ő, mit csinál! A jegyző pedig fogja be a bagólesőjét, mert róla is megvan a

véleménye, amióta kihuzigálta zsebéből az ezreseket a fia katonai fölmentéséért. Csak gyártotta az okmányokat, ragasztotta rá a töméntelen sok bélyeget, s néha éjszaka is rájuk zörgetett: „Még háromszáz...” „Még százötven...”

Végül is a hadkiegészítőnél öt darab ezrest kellett leszurkolnia...

A fia nem vonult be. Ma is itthon csücsül a szekér létráján, úzi a lovakat, és szájában füstölög a cigaretta. De Keserűnek igen-igen keserű a szíve azóta...

Az ügynök megneszelhetett valamit a nagydarab, tagbaszakadt Pop Moise pusmogásából, s fúrge mozdulattal kirántott a hóna alól egy román nyelvű lapot. Mire az álmélkodó férfi fölocsúdhatott volna csodálkozásából, az újság ott fityegett a kezében, két lapos körmű, bütykös ujja közt.

– Ha maga a jegyző barátja, akkor persze hogy nem tetszetik a mi lapunk! – szúrt oda neki a lapterjesztő.

Moise tanácstalanul állt. Olyan szemeket meresztett a kissé távolabb diskurálgató cimboráira, mintha madár röppent volna a kezébe, s ő akarata ellenére megragadta. Nézte elhűlve. Bánta. Miért is nem rejtette el a kezét a háta mögé?

Félgömb alakú, keskeny karimája tövében zsinórral körített kalapját hátrtolta a feje búbjára. Még-hogy ő barátja a jegyzőnek? Honnan orrintotta meg ez a csavargó kinézésű, vastag szemüvegű? Az más, hogy parlamenti választások vagy községi tanácsváltás idején összedugják a fejüket a jegyzővel. Az egészen más! Mert Moiséből is meg Keserűből is a jegyző csinált községi tanácstagot. Együtt teszik-ve-szik, vitatják a pótadó kérdését, véres harcot víva az erőszakoskodó jegyzővel, aki mindig növelni szeretné a falu vállaira nehezedő közterheket. Keserűnek és Popnak viszont viszket a zsebe olyankor: mivelhogy nekik is fizetni kell. Moise sem bocsátja meg soha a jegyző úrnak, hogy amikor meghalt a hosszú hajú öreg Pop, az ő édesapja, és tisztázni kellett az örökség sorsát, ugyancsak belemelegedett

az aktagyártásba, s vége-hossza nem volt a fizetésnek.

A jegyzőnek is megvan a magához való esze. Oda nyúl s onnan vesz, ahonnan lehet. Az a birtok a telekkönyvben nyugodtan maradhatott volna egyelőre a temetőbe költözködött öreg Pop nevén, de a jegyző rábeszélte az örökösöket, hogy tisztázni kell a helyzetet. A nagy tisztázás közben derült ki, hogy még a Moise nagyapjáról sem írták át a földek egy részét az ivadékokra, annak idején, amikor az aggasztján beadta a kulcsot. Ha már hozzákezdték a birtokrendezéshez: a jegyző sürgette, sarkallta a dolgot. Tisztázódott is minden pár hónap alatt. Pop Moise pedig, a törvényes örökös, fizetett nagy keservesen. És fizetett a Moise bátyja is. Azóta is orrol az öcscsére, annak a számlájára írja a nagy kiadásokat. Tudja, hogy Moise a jegyző barátja, s azt gyanítja, hogy ketten tervezték ki a dolgot.

Ezért hát nem veszi jónéven Moise, s méregbe gurul, ha őt a jegyző cimborájaként emlegetik.

– A mi lapjaink nem követnek üzleti szempontokat. Mögöttünk nem áll semmiféle tőke! Mi az igazságot írjuk, az igazságért harcolunk! A mi programunk – melegedett bele az ügynök, és sovány karjaival nagy köröket írt a levegőben –, a mi programunk egy nemes cél bátor és becsületos szolgálata. Egy új világ építése! Olyan világgé, amely...

Keserű közbedörmögött:

– Nana. Az szép. De inkább a búza árát kéne felemelni, s a napszámot leszállítani...

Hagyták, békésen, végtelen nyugalommal túrték, hogy ostromolja őket a vékonydongájú, izgó-mozgó városi férfi. Ez is egyik változata az időtöltésnek.

Keserű nemrég tért haza az őszi szántóból, alig-hogy bekötötte a lovakat, elballagott ide, a szomszéd kapuja elé, ahol már négyen-ötön körülállták a lap-ügynököt. Szegény már annyit beszélt, hogy a nyelve a szájpadról tapadt. Hiába. Annyira sem jut, hogy valaki kezébe vegye a lapot és beleolvasson. Csak szórakoznak vele, s erősen figyelnek, ha híreket mond a város életéről. Hogy mennyi volt a tűzifa

mázsája a múlt héten. Hány szekérrel hoztak föl várostra. Milyen kilátások vannak a tüzelőanyag árának emelkedésére. Azt szeretnék volna hallani, hogy a dér lehulltával drágulni fog a fa, ugrani a kukorica meg a búza ára, és megindul a kereslet a hizott sertések iránt.

De az ügynök ezekről alig ejtett szót: nem volt hajlandó jövődölésekbe bocsátkozni. A drágulásnak már a gondolatától is hideg remegés citeráztatta meg a horgasinát. Nagyon drága, költséges neki az élet. Ha az árak mászni kezdenek fölfelé, őt és a családját megveszi az Isten hidege a beköszöntő téli hónapokon.

Egy másik gazda – hosszúra növesztett, nagy bajszú, amit még katonáéknál a világháború idején kezdett szépengetni – szúrósan átnézett a Keserű válla fölött. Méricskélte az idegent tetőtől talpig.

Nem tetszik neki ez az alak. Már azért sem kedvére való, mert Sorbánnál kerített fedelet a feje fölé arra a pár napra, amíg jelenlétével bolygatja a falu leülepedett nyugalmat. Lehet, hogy Sorbán ételt is ad neki, – ha ugyan kerül annak az asztalán valaha is egy falat kenyér. Szegény ember Sorbán, akár a templom egereivel is fölveheti a versenyt. Viszont éppen ezért nagy talány, hogy miként merészelte éppen ő élesztgetni az elégedetlenséget. Hogy nem elég a gazdák kínálta napszám, s hogy ő az istennek sem megy munkára, ha ugyanannyit nem adnak a kukoricatörésért, mint amennyit az aratásért fizettek.

Még rágondolni is rossz, hogy a krumpli ásatlanul, a kukorica töretlenül marad a mezőn. A határpásztorok maholnap bevonulnak téli szállásukra, hiszen reggelenként hóharmat fehérlik már az aszott, fonynyadt füvekkel borított réteken, s a varjak egyre nagyobb csapatokban lepik el a szedetlen kukoricásokat. A varjak bezzeg szüretelnek, s zajos károgozással ünneplik a bőséget. Ha pedig határpásztor sem lesz: a szegénye előzönlí a mezőt, a sötétség leple alatt titokban kiássza a krumplit, és leszedi a törökbúzát. Ki az isten tudja megőrizni? A tolvajnak aztán bottal üthetik a nyomát!

Az őszi szántás halad ugyan, mert azt maga a család, a gazda végzi. De hol van a családnak annyi mozdítható keze, hogy elvégezze a betakarítást?

– A parasztság érdekeinek szolgálata: ez egyik fő célkitűzése lapunknak! – próbálkozott megint az ügynök. – Általában a dolgozók érdekeinek védelme a telhetetlen bendőjű hiénákkal szemben...

Keserű vastag, szőrös karjával, amelyen könyökig fel volt túrva az ing, mintha a szilárd lábakra nehezedő vaskos férfi ökölre készülne menni valakivel, belesújtott a levegőbe:

– Védhet minket akár maga az atyaságos úristen is! Megette a fene!

Egy hang rákontrázott a háttérből:

– A napszámosok döntenek minket nyomorba!

A kamatokat kéne leszállítani! – kockáztatta meg valaki.

A városi kapott a szón:

– Éppen ez az! A bankok! A magas kamatláb! Az uzsora!

A lapterjesztőnek megvizsketett a bőre. Igen jól ismeri ő a banktőke pénzügypolitikáját, a páncélszekrények és redőnyös amerikai íróasztalok titkait, hiszen évekig körmölt egyszerű kis hivatalnokként az egyik pénzügyintézet irodájának falai között. Sokszor vezetett jegyzőkönyvet az igazgatóság hosszúra nyúlt, vitaktól zajos ülésein, ahol vastagon kavargott a levegőben a fojtogató szivarfüst, s az elnök kövér, szigorú arca úgy derengett át a kékes fátyolon, mintha valahonnan a megdicsőülés mennyei magasságából tekintene le az asztal körül helyet foglaló igazgatósági tagokra. Ezeken a gyűléseken legtöbbször a kamatlábak emeléséről esett szó, no meg árverésekről s kölcsönök fölmondásáról. Valahányszor a jogtanácsos belépett a megbeszélésre előkészített elnöki szobába, aktatáskája annyira meg volt tömve iratokkal, hogy az már egymagában is figyelmet keltett.

Egyik igazgatósági gyűlésre aztán nem hívták meg őt, s más vezette a jegyzőkönyvet: az a hosszúkás arcú szőke nő, akiről csípős pletykák keringtek száj-

ról szájra az alkalmazottak közt, s magával az igazgatóval is kombinációba hozták.

Azon a megbeszélésen több felmondást határoztak el. Köztük volt ő is, aki most itt áll a ködbe burkolózó őszi alkonyatban, és véleményt cserél a parasztokkal – a „gonddal-bajjal terhelt” módos gazdákkal – a világ folyásáról, a válságról, a gabonaárakról, s előfizetésre kínálja nekik a lapokat.

Ha valaki, ő igazán tudja, mit mívelnek a bankok a parasztokkal. Ott volt a tűzfészekben, ahol az uzsorakamat lángjaiban elemésztődnek a földek, és ki- mondatnak az árverezési végső ítéletek.

Sokat tudna beszélni a tapasztalatairól. De ha elő- áll velük, végül karót ragadnak a sérelmekkel föl- paprikázott emberek, és csúfot tesznek vele: egy kalap alá veszik őt a bankkal, a pénzeszsákok krő- zusaival, az agyari közt børszivarat rágcsáló elnök- kel, az igazgatóval és másokkal.

Jobbnak vélte hallgatni a tapasztalatairól.

Pedig szívesen beszélne róla...

Kínzó érzés kavarodik benne, és remegni kezd a rekeszizma, ha visszagondol a reménytelen nyár eleji napokra, amikor megkapta a felmondólevelet. Még a felmondási időre járó összeget sem fizették ki rende- sen. „Jha, pénzintézetünk igen nehéz körülmények közé sodródott, összezsugorodott fölötte a végzet hullá- mai!” – hajtogatták neki mennyezetre fordított sze- mekkel, s hol egy százassal, hol ötven lejjel szúrták ki a szemét, míg sok huzavonával kiegyenlítődött a felmondási időre járó összeg. Az aprópénzek el is szaladtak a zsebéből tüneményes gyorsasággal. Ő pe- dig ott állt tehetetlenül, s úgy érezte magát a sürgő- forgó emberek közt, a tarka társadalom zavaros for- gatagában, mintha senki-szigetére vetette volna a végzet.

Naponta ostromolta a szakszervezetet, amelynek évek óta tagja volt. (Ezt is megtudták róla a felette- sei, és igen rossz néven vették tőle. Talán épp emi- att volt legelső a leépítésre kiszemelt alkalmazottak között.) A helyzet teljesen kilátástalannak látszott: tanári oklevéllel, ügyvédi diplomával, mások dokto-

rátussal ajánlkoztak közönséges fizikai munkára. Végül is ideiglenes megoldást nyert a helyzete, azzal, hogy a két testvérlap (egyik román, a másik magyar nyelvű) az őszi hetekre nagy terjesztési kampányt tervezett, karöltve a szakszervezettel.

Az ügynök a számára kijelölt falvakban címekeket is kapott, hogy kikhez forduljon. Így jutott a Sorbán vályogfalú, mohás cserepű házikójába. A házigazdára nem lehetett panasza: mindent megtett a lapok terjesztése érdekében. Azonban mindenütt baj volt a pénzzel, az előfizetési összegekkel. Akiket Sorbán ajánlgatott meglátogatásra, olyan gyalázatos életkörülmények közt éltek, hogy a skatulya gyufára vagy a féldeci ecetre valót sem bírták előteremteni. Néhol a gyermekek mezítláb kucorogtak az ágy végében, mert a rendelkezésükre álló egyetlen pár cipővel a legnagyobbik fiú épp iskolában volt.

Kiket kellene még megpróbálni? – törte fejét a csontos arcú, fekete képű házigazda. Számolt az ujjain. Olyan is volt, akire biztosan lehetett volna számítani, de az nem tudott írni-olvasni.

Az ügynökön erőt vett a csüggedés. Egyre kétségbeejtőbbnek látszott a siker. Két nap alatt csupán egyetlen embert sikerült előfizetőnek megszereznie a Dolgozók Lapjára. S azzal is úgy járt, hogy este, amikor elújságolta Sorbánnak a Nagy Dani ráállását, a házigazda kicsinylően legyintett:

– Na, maga is jó helyt kereskedik. Nagy Dani a módos gazdák közül való. Ha maguk a lapban megpendítik a napszámok kérdését. Nagy Dani az öklét rázva fogja visszakövetelni az előfizetési díjat.

Erre nem kerülhet sor egyelőre, mert Nagy Dani még csak a nevét íratta föl. Majd a pénzt holnap. Addig várjon az úr a nyugtával... Amit az utolsó szalmaszálba kapaszkodó ügynök készpénznek vett.

Azt sem tudhatta, hogy Nagy Daniéknál zárva volt a kapu, amikor a tiszteletes úr bezörgetett hozzájuk s így az nem untathatta le az előfizetéséről.

– Európának ebben a sarkában egyik legégetőbb társadalmi-gazdasági kérdés épp a parasztság problémája – rugaszkodott neki újból és újból a szem-

üvegét orra nyergén mindegyre megigazító ügynök. – A mezőgazdasági termények ára soha ilyen mélypontra nem zuhant, mint ebben az esztendőben. Tehát helyre kell állítani a normális árakat. Amellett a napszám egyre csökken. Az élet nehéz.

Tyú, csak a napszámot ne említette volna! Ettől fölforrt a Keserű András vére. Ütni szeretne. Az alacsony búzaárakat ő is sérelmezi. A bőrén érzi, hogy egyre halogatnia kell a búza eladását. A gabona ott áll a padláson kiterítve, s az egerek vidáman lakmároznak belőle. Keserű és társai várják, hogy meginduljon a kereslet, és kicsit magasabbra csússzanak az árak. Viszont ha ez a széllal bélelt csavargó folyton a napszámokat emlegeti... Eljutott már a Keserű fülébe (pedig az újesztendő még messze van), hogy a szolgája szülei új szerződést akarnak kötni a jövő évre. Nem elég nekik, amennyi bért mostanig fizetett. Hát csak próbálják meg! Kap ő szolgát másikat, kettőt is! Majd megmutatja!

Hiába, a pap tájékozott ember. Nem megy kárba nála a rendszeres újságolvasás, sem a sok jövés-metés be a városba, el távoli községekbe: ő megszimatolta, honnan fenyegeti veszély a gazdaembert. Holott meg kell adni, ennek az ügynöknek is van némi igaza, ami a mezőgazdasági termények árát illeti. Ha legalább annyit el lehetne érni, hogy a szövetkezetes bevegye a tojásokat. Akármilyen olcsón. De már két hete a tojás sem kell. A szövetkezetes halani sem akar a fölvasárlásról. Keserűné napestig szórja rá az átkait. Már otthon sem lehet nyugalma a gazdaembernek...

Az ügynök mintha megérezte volna a koponyák mögött sistergő s egymást összevissza keresztező gondolatok elektromos rezgését: nekifohászott ismét, hogy az emberek lelkére beszéljen:

– Ha a parasztság öntudatosodna, ha szervezkedne, mint a városi munkások, akkor... Persze, ahhoz szükséges a tájékozottság, a fölvilágosultság. A falu népe csakis akkor lehet öntudatos, ha olvas, ha művelődik. Ha a falusi dolgozók összefognak a

gyári munkássággal, és vele együtt veszik föl a harcot a kizsákmányolás, az elnyomás ellen...

Egészen tűzbe jött a kis szilivány ember, s szóno-
kolt nekik, akárha népgyűlési emelvényen gesztiku-
lálna. Elragadta a saját lelkesedése. Kizárt dolog,
hogy ezek az adóval, alacsony búzáarakkal, hétköz-
napok nyugős gondjaival sújtott emberek ne értenék
meg őt. Egész biztos, hogy előfizetnek!

Csak akkor rekedt bele a szó, amikor tekintete
összetalálkozott a Pop Moise merev, gyanakvó nézé-
sével. Moise úgy rácsodálkozott, hogy még a szája is
kinyílt. Épp az derengett az emlékezetében, hogy
Moraru, a Sorbán szomszédja szinte szóról szóra eze-
ket mondta a nyáron az aratóban. Moise ugyan nem
volt jelen, de a leánya, aki marokszedőnek csatlako-
zott a napszámosokhoz, mindent elpletykált neki.

Vagy Moraruék adták a szót ennek a városi fic-
kónak a szájába – hiszen az ott tanyázik a tűzfé-
szekben, a Sorbán házában –. vagy ezek a városiak
tömik tele a Moraruék fejét mindenféle felforgató
gondolatokkal.

A fölfedezéstől erősen megviszketett a talpa. Már is
szaladni szeretett volna a jegyzőhöz a nagy hírrel.
Az újságot még mindig ujjai közt tartotta, mintha
szennyes ruhadarab sarkát fogná, óvatosan távol
tartva magától, őrizkedve még a szagától is.

– Ha munkások és parasztok összefognának, szer-
vezetten, akkor kezébe ragadhatná a hatalmat a dol-
gozó nép, intézhetné a maga sorsát a saját érdekei-
nek megfelelően...

Az ügynököt nehéz csizmadobogás szakította félbe.

Valaki előbukkant a közeli utca torkából, s egye-
nesen feléjük tartott. A városi ember arca földerült.
Az új előfizetőt, Nagy Dánielt ismerte föl a közele-
dőben. Már messziről integetett neki. Arra is gon-
dolt, hogy majd benn városban fölhívja a figyelmet
Nagy Danira: talán ha megszervezik a dolgozók füg-
getlen pártját, ott is hasznosítani lehet. Elnöknek
ebbe a faluba.

Az alkonyat mind mélyebbre ereszkedett. Köd ke-
rülgette a falut, és kavargott odakint a mezőn. Szürke

foszlányokat fésülgettek a meztelen faágak. Itt van az ősz. Varjúcsapat károgt a levegőben, körözött, és nagy lomha felhőként elhúzott a közeli erdő felé...

Keserű kimozdult szilárd helyzetéből, s néhány lépést tett a közeledő felé. Nagy Dani tekintélyes ember, kicsit pocakosodik már, és szőke pödört bajusza hetykén kunkorodik az orra alatt. Biztos, határozott léptekkel jön, ő a céltudatosság testet öltött alakja.

Moise fél szemmel a kezében tartott újságra pillantott, s még távolabb tolta magától.

– Te is eleresztetted mára az ekeszarvát, Dani? – nevetett feléje Keserű, és már messziről nyújtotta a kezét.

– El. A barom se bírja.

– Kemény a föld. Eső kéne – nézett a magasba Keserű András, fél szemmel, mint a csóka.

Dani futó pillantást vetett a városira.

– Hát ez az úr még mindig itt lopja a napot? – s olyan fennhéjázóan mérte végig az ügynököt, hogy szinte perzselt a pillantása.

Keserű vállat vont, s szintén az ügynök felé fordult:

– Kínálgatja a portékáját...

Moise is megszólalt:

– Az adó leszállításáról beszél.

– Az jó lenne!

– Pénz kell neki – vélte egy másik.

– Az ilyen embert nehéz lerázni.

– Mindenki a falut környékezi.

– Hát. Itt terem a kenyér.

– De a napszámosokat ültetik ellenünk! – fakadt ki Keserű.

– Az adószedőnek is éppen ilyen szemüvege van! – fedezte föl Moise.

Keserű még tüzetesebben szemügyre vette a városit:

– Tényleg. Mintha összebeszéltek volna!

A laptopjesztőbe belefagyott a szó. Úgy beszélnek róla, mintha jelen se volna. Megérezte, hogy ellenséges körbe sodródott. Igaza volt Sorbánnak, nem

kell ezekkel tárgyalgatni. S milyen ostobák! Az egyik azt mondja:

– A végrehajtó az adót facsarja, ez meg a nap-számot szeretné emelni.

– Hát menjen a fenébe! – adta ki a szót Keserű.

Nem volt kivel tovább tárgyalni. Az ügynök zavarba jött, nem ismerte ezt a szüklátóköri, kegyetlenül sárba tapadt világot, ő a bank egyik íróasztala mellett élte le eddigi éveit. Kapkodott a levegő után, de csak az ellenséges, gúnyos szavakat foghatta el, amelyek füle körül röpködtek, és mindegyik darázsfullánkot szúrt a bőrébe.

– Minket akar kioktatni!

– Mintha mi nem tudnók a magunk baját!

– Biztatja Sorbánékat, hogy üzzenek ki a földjeinkről!

– Ezek a falatot is kivennék a szánkából!

– A gazdaember csak dolgozzon! Fizesse az adót.

– Az ilyen népség zavarja meg a falu nyugalmát.

– Én mondom, száradt már az akasztófán becsületesebb ember.

– Ezek Sorbánt szeretnék bírónak!

– Olyan nincs! Ha kell, karóval állok ki!

Egymást heccelték, uszították.

A tiszteletes úr részletesen elmagyarázta nekik, töviről hegyire, hogy előbb hangulatot akarnak kelteni az újságjaikkal, aztán politikai pártot szervezni, majd, amikor a népet teljesen összezándorították, elűzni jegyzőt, papot, mindenkit, s végül elvenni a gazdák földjeit.

Hát ezt akarja Keserű András?

A jegyző pedig felpaprikázott hangulatában az asztalt verte, úgy toporzékolt a maga emberei előtt. Arcába ordibált Pop Moisének és társainak, hogy a mételety kiirtja a faluból, s ha kell, akasztófát emeltet a falu végén!...

Nagy Dani előbb csak hümmögött.

Erősen nézegette a városit, aki gyufaszál-cingárságával állott a csoport közepén. Dani a bajuszát pödörgette. Lám, ő ígéretet tett az előfizetésre. Persze csak azért, hogy lerázza a nyakáról ezt a szúnyogot,

aki folyton a fülébe döngicsélt, s már elege volt belőle. Azt számította: egye meg a fene, ha az adót tényleg leszállítanák, megérné azt a néhány lejt, amibe az előfizetés kerül. Meg aztán ő is tudta, hogy Sorbánnál szállott meg a lapügynök. Úgy okoskodott nagy ravaszul: hátha azzal az előfizetéssel maga felé fordíthatja Sorbán és társai jóindulatát, s azok elmennek neki kukoricát törni és krumplit ásni annyiért, mint tavaly. Akkor aztán ő nagyot röhög a markába! Ésszel kell élnie az embernek...

Hanem most a Keserű András, a Pop Moise és a többiek heves kifakadása, a nagygazdák fortyogó hangulata őt is megijesztette. Ha nem egyéb, olyasmibe keveredik, amiért ellene fordulhat a hatóság is. Még a pap is kiprédikálhatja!

...Az egyre sűrűbb alkonyati homályban a csoportból kivált az idegen ember. Kezet sem fogott senkivel, mintha nem is emberek mozognának körülötte. Elindult az ereszkedő ködben lefelé az utcán, abba az irányba, ahol Sorbán lakik. Most már meggyőződött: reménytelen dolog előfizetőt szerezni ezek között. Igaza volt Sorbánnak. Rá kellett volna hallgatnia, s nem vesztegetni az időt a borsó falrahányásával. Mert annyi ezeknek az értelmes szó!

Ide-odadobált végtagokkal, válla közé húzott nyakkal nyújtotta a lépést lefelé az utcán. Testének minden porcikájába fáradtság súlyos ólma ülepedett le. A sötétülő estében s a sűrűsödő őszi ködben talán nem is látott jól a szemüvegével.

De a hangok utánaszálltak, és kísérték az útján:

– Hallottátok? Parasztoknak titulált minket!

– Sértegeti a gazdaembert! Lenézi!

– Soha semmiféle őszám nem volt paraszt! – önérzeteskedett Keserű.

– Miért? Ha az ember a földet túrja, már paraszt?

Ezen sokáig rágódtak. Sérelmeztek.

A tovatűnő alakot pedig elnyelte az este és a köd...

De hát itatni kellett: eddig már fölszikkadt a ve-rejtek a szántóból hazatért lovakon és barmokon. A mai napra elég volt a politikából, az események meg-vitatásából. A világ úgysem mozdul ki helyéből,

az adót nem szállítják le, a búza ára sem emelkedik, s a napszámosok sem hajlandók olcsóbban elszegődni, mint amennyiért az aratást végezték...

Megette a fene!

Nagy Dani utána szólott az egyik fiatal férfinak, aki leazon vette az irányt, amikor bomladozott a csoport. A fiatalember ott lakott valahol a Sorbán közelében.

– Szólj bé hozzá, hallod-é, Sándor. S húzass ki engem is!

Keserű felütötte a fejét távoztában, s visszafordult:

– Te tán előfizettél? – kérdezte megütődve.

– Én nem. De erővel előjegyzett.

– Nahát... Nahát... – dörmögte Keserű rosszszállólag.

Nagy Dani pedig kifeszítette a mellét, s mintha helytelen lépését akarná jóvátenni, nagy hangon elkáromkodta magát:

– Paraszt a zannya istene! Még hogy én paraszt vagyok!?

Pop Moise, kezében lobogtatva a nála maradt lap-példányt, utánaeredt annak a bizonyos Sándornak, s mintha odaragadt parazsat rázna le az ujja hegyéről, gyorsan a Sándor kezébe nyomta a fehéren meg-meglibbenő újságot:

– Ezt is add vissza neki! Égesse el! Kell a fenének!

...Sorbán házában hunyorogva égett a kis ötös petróleumlámpa. Sándor belesett az ablakon. Sorbán-né valahol a falu között időzött, talán szennyest mosott valamelyik gazdánénál. Csupán két alak körvonalát vette ki a gyöngén világító lámpafényben, mely siralmasan vegyült el a szobában. Az egyik alak maga Sorbán volt. A kályha közelében gunnyasztott kis háromlábú széken. Gondolataiba süppedt, s merőn, üvegesen nézett maga elé. Az ügynök az asztal végén foglalt helyet, tenyerébe hajtotta fejét, s könyökével az asztal lapjára támaszkodott. Nem beszélgettek.

Sándor lábujjhegyre emelkedve sokáig leste őket az ablak üvegén keresztül. Be kéne nyitni az ajtón s kihúzatni Nagy Danit az előfizetési előjegyzésből, és visszaadni az újságot, amit Moise nyomott a ke-

zébe. De Sándor nem mozdult. Nem bírta elhatározni magát. Talán félt. Mindenféle gondolatok jártak a fejében. De hát mitől félne? Ezekről az éhenkórászoktól? Mégis, valahogy nem volt kedve eleget tenni a megbízatásnak.

Végül is dörmögve fölsóhajtott, nemtörődöm közönnyel vállat rándított, és folytatta útját. Intézze Nagy Dani a maga dolgát! Pop Moise pedig adja vissza az újságot a saját kezével! Ki ő? Küldönc? A Nagy Dani vagy a Pop Moise cselédje? Az újságot holnap reggel künn a szántóban odalöki majd Moisésnak, aki úgyis ott térengeti az ökröket az ő földjének a közelében...

Csókfalva, 1935